

บทที่ 13

ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center)

ความหมายของศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับนักเรียนหรือยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแบ่งนักเรียนออกเป็น 4-6 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-12 คน ให้เข้าเรียนในศูนย์กิจกรรมโดยแต่ละกลุ่มมีการประกอบกิจกรรมต่างกันไปตามที่กำหนดไว้ในชุดการสอน แต่ละกลุ่มใช้เวลาประมาณ 15-25 นาที สำหรับประกอบกิจกรรมตามคำสั่ง เมื่อนักเรียนทุกศูนย์ประกอบกิจกรรมเสร็จแล้วจึงเปลี่ยนศูนย์กิจกรรม จนกระทั่งครบทุกศูนย์จึงถือว่าเรียนเนื้อหาในแต่ละหน่วยครบตามที่กำหนด การสอนในลักษณะนี้ทำให้บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนต่างไปจากเดิมโดยครูเป็นผู้ประสานงาน คอยดูแล กระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน ลักษณะสำคัญของวิธีสอนแบบนี้คือ การที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม ศึกษาด้วยตนเอง นับเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ และมีความรับผิดชอบ การสอนด้วยวิธีนี้เป็นการนำเนื้อหาในบทเรียนมาแบ่งเป็นส่วน ๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทีละหน่วย

การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ยึดหลักทฤษฎีการเรียนรู้และสื่อการสอนดังนี้

1. ทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นการที่ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาด้วยวิธีทำงานกลุ่ม โดยเชื่อว่าการทำงานเป็นกลุ่มหรือการร่วมมือกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ต้องอาศัยการฝึกฝน การที่ผู้เรียนมีโอกาสฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่นนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในชีวิตจริง

2. ทฤษฎีสื่อประสม (Multi-media) การเรียนรู้ที่อาศัยประสาทสัมผัสหลายด้าน จะทำให้เกิดความคงทนในการเรียน ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรบูรณาการการใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) เสนอแนะว่าในศูนย์การเรียนรู้ควรมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1. บทบาทของผู้เรียน

- 1) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้
- 2) พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามคำสั่งที่ระบุไว้ในศูนย์การเรียนรู้แต่ละศูนย์ให้ครบทุกศูนย์
- 3) เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยปฏิบัติตนเป็นผู้นำหรือผู้ตามที่ดี
- 4) พัฒนาทักษะการประเมินตนเอง และบันทึกความก้าวหน้าด้วยตนเอง

2. บทบาทของผู้สอน

- 1) วางแผนและเตรียมชุดการสอน รวมทั้งอุปกรณ์อื่น ๆ
- 2) สังเกต ให้ความช่วยเหลือ และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องขณะผู้เรียนทำงานร่วมกัน
- 3) บันทึกพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน โดยอาจบันทึกเกี่ยวกับความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ความสามารถในการปฏิบัติตามคำสั่งที่กำหนดไว้ การทำงานเสร็จด้วยตนเอง การทำงานร่วมกับคนอื่น การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และความเป็นระเบียบในการทำงาน
- 4) อธิบายเพิ่มเติม ตลอดจนเป็นผู้นำเข้าสู่บทเรียนและสรุปบทเรียนด้วย
- 5) เตรียมกิจกรรม และสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อให้บทเรียนมีคุณค่ายิ่งขึ้น

ข้อควรคำนึงสำหรับผู้สอน

ในการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ นั้น ครูต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้เหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ทัศนคติที่ครูควรเปลี่ยนแปลงและข้อควรคำนึง ได้แก่

1. ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด พยายามลดบทบาทจากผู้บอกมาเป็นผู้ถาม และคอยดูแลช่วยเหลือ
2. เป็นผู้มีใจกว้างและให้คำชมนักเรียนที่ทำดีหรือประสบความสำเร็จแม้เพียงเล็กน้อย

3. ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยการเคลื่อนไหวในขณะประกอบกิจกรรม
4. สนับสนุนให้นักเรียนใช้เครื่องมืออุปกรณ์ เช่น เทปบันทึกเสียงด้วย

ตนเอง

5. คอยช่วยเหลือนักเรียนให้เรียนตามความสามารถของตน

3. ชุดการสอนสำหรับศูนย์การเรียนรู้

“ชุดการสอน” เป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ ที่นำเสนอเนื้อหาสาระในรูปของสื่อประสม ในแต่ละวิชาอาจมีชุดการสอนประมาณ 16-20 ชุดการสอน ทั้งนี้ขึ้นกับจำนวนหน่วยการสอนที่เรากำหนดไว้ โดยให้มีชุดการสอน 1 ชุดต่อหน่วยการสอน 1 หน่วย ชุดการสอนแต่ละชุดจะประกอบด้วย 1. คู่มือครู 2. แบบฝึกปฏิบัติสำหรับนักเรียน 3. สื่อสำหรับศูนย์กิจกรรมรวมทั้งกิจกรรมสำรอง 4. แบบทดสอบสำหรับการประเมินผล (ชัยรงค์ พรหมวงศ์, 2538)

1. คู่มือครู คู่มือครูช่วยให้ครูใช้ชุดการสอนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนประกอบของคู่มือครู ได้แก่

- 1) คำชี้แจงสำหรับครู
- 2) สิ่งที่ครูต้องเตรียม
- 3) บทบาทของนักเรียน
- 4) การจัดชั้นเรียนพร้อมแผนผัง
- 5) แผนการสอน
- 6) เนื้อหาสาระประจำศูนย์ต่าง ๆ
- 7) การประเมินผล (แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน)

2. แบบฝึกปฏิบัติ (Workbook) - แบบฝึกปฏิบัติเป็นคู่มือให้นักเรียนที่ใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ บันทึกคำอธิบายของครู และทำงานหรือทำแบบฝึกหัดตามที่ครูมอบหมายไว้ในบัตรกิจกรรม

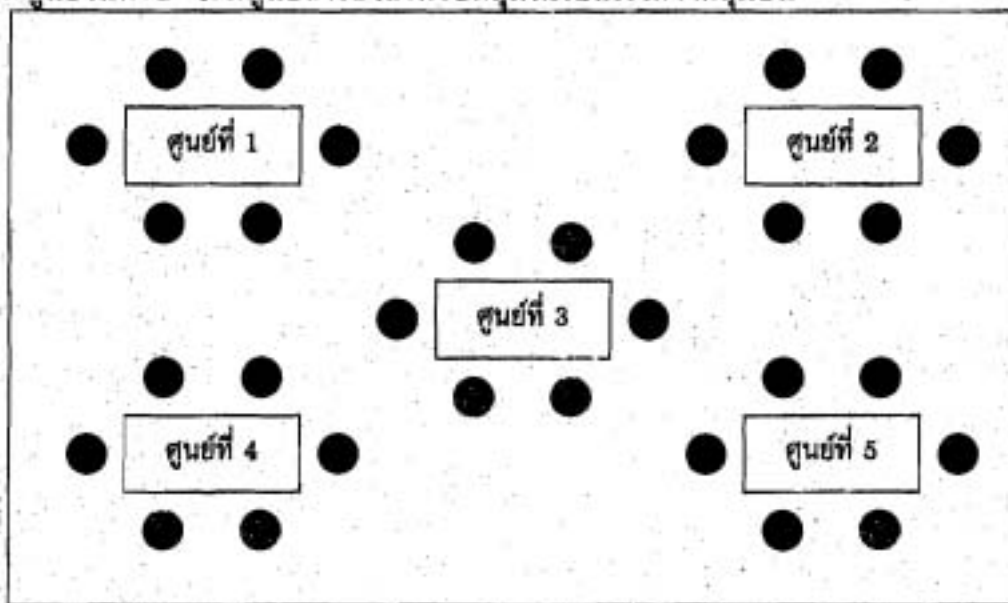
3. สื่อสำหรับศูนย์กิจกรรม เป็นการเสนอเนื้อหาในรูปของสื่อประสม เช่น บัตรคำสั่ง บัตรเนื้อหา บัตรกิจกรรม บัตรคำถาม หรือบัตรนำอภิปราย และบัตรเฉลย รวมทั้งภาพชุด แบบเรียน บัตรคำ บัตรภาพ เกมต่าง ๆ สไลด์ หนังสือ เป็นต้น

4. แบบสอบสำหรับการประเมินผล เป็นแบบสอบอิงเกณฑ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมจำนวน 5-10 ข้อ ซึ่งครูจะใช้เป็นแบบสอบก่อนและหลังการเรียน โดยมีกระดาษคำตอบเตรียมไว้ต่างหาก

ขั้นตอนการสร้างชุดการสอน

1. เลือกเรื่องที่จะสอน แล้วแบ่งเป็นหัวเรื่องย่อย 4-6 เรื่อง
2. กำหนดความคิดรวบยอดของแต่ละเรื่อง
3. กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
4. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน
5. เตรียมสื่อการสอน
6. เตรียมข้อสอบที่ใช้ทดสอบก่อนและหลังเรียน

4. การจัดห้องเรียน การจัดห้องเรียนโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มประมาณ 4-6 กลุ่ม ทั้งนี้ขึ้นกับเนื้อหาที่แบ่งเป็นตอน ๆ ในแต่ละกลุ่มจะมีเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนที่ต่างกันออกไป นักเรียนจะผลัดกันเรียนรู้และทำกิจกรรมในแต่ละศูนย์จนครบ จะมีศูนย์สำรองสำหรับกลุ่มที่เรียนเร็วกว่ากลุ่มอื่น

ภาพที่ 32 ตัวอย่างการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน (บุญชม ศรีสะอาด, 2537, 19)

ขั้นตอนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

ขั้นตอนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้แบ่งเป็น 5 ขั้น ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2537)

- ขั้นประเมินผลก่อนเรียน ในขั้นแรกจะทำการทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะเรียน โดยอาจทดสอบประมาณ 5-10 นาที ต่อจากนั้นจึงตรวจให้คะแนนเก็บไว้

- ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ผู้สอนจะนำเข้าสู่บทเรียนประมาณ 5-10 นาที เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน โดยอาจใช้การเล่นเกมส์ เล่นนิทาน ใช้สื่อทัศนูปกรณ์ เช่น สไลด์ วิดิทัศน์ ภาพยนตร์ หรือรูปภาพ เป็นต้น ต่อจากนั้นก็อธิบายวิธีเรียน

- ขั้นประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มตามจำนวนของศูนย์กิจกรรม แต่ละกลุ่มอาจแตกต่างกันระหว่างเด็กเก่งและอ่อน หรือให้ผู้เรียนเลือกกลุ่มเอง แต่ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ ได้แก่

- ◆ ความสามารถทางการเรียนของผู้เรียนแต่ละคน
- ◆ ความสามารถทางการพูดและการอ่าน
- ◆ วุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม
- ◆ เพศ
- ◆ วัย

ต่อจากนั้นให้ผู้เรียนเข้าประจำศูนย์กิจกรรม อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติกิจกรรมตามลำดับขั้น หมุนเวียนกันจนครบทุกศูนย์ การเปลี่ยนกลุ่มทำได้ 3 วิธี คือ

1. เปลี่ยนกลุ่มพร้อมกันทุกกลุ่ม จากศูนย์ 1 ไปศูนย์ที่ 2,3,4 ตามลำดับ การเปลี่ยนกลุ่มในลักษณะนี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนทุกคนทำกิจกรรมเสร็จพร้อมกัน

2. เปลี่ยนเฉพาะกลุ่มที่เสร็จพร้อมกัน เช่น กลุ่ม 2 และกลุ่ม 4 เสร็จ อาจเปลี่ยนกลุ่มได้ทันที

3. กลุ่มใดเสร็จก่อนไปทำกิจกรรมที่ศูนย์สำรอง

- ขั้นสรุปบทเรียน เมื่อผู้เรียนทุกกลุ่มประกอบกิจกรรมจนครบทุกศูนย์แล้ว ผู้สอนจะสรุปบทเรียนอีกครั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจกระจ่างขึ้น

- ขั้นประเมินผลการเรียนรู้ หลังจากสรุปบทเรียนแล้ว ผู้สอนจะให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนเพื่อวัดผลการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับที่ให้ทำก่อนเรียน นำ

คะแนนการสอบก่อนเรียนและหลังเรียนมาเปรียบเทียบกันเพื่อให้ทราบความก้าวหน้าในการเรียน ส่วนกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติในแต่ละศูนย์นั้น ผู้สอนต้องนำมาพิจารณาประกอบการประเมินผลด้วย

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนแบบศูนย์การเรียน

ข้อดี

1. ส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แทนที่จะรับจากผู้สอนฝ่ายเดียว
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ
3. ส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบ และการทำงานร่วมกัน
4. ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนผู้สอนเพราะผู้สอนลดบทบาทลง

ข้อจำกัด

1. ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในการทำชุดการสอน
2. การให้ผู้เรียนหมุนเวียนเรียนตามศูนย์การเรียนแต่ละศูนย์ อาจไม่เป็นไปตามลำดับชั้นของหลักสูตร